

Lào Cai: Chùa Ngọc Am - ngôi chùa linh thiêng bên bờ sông Hồng

ISSN: 2734-9195

10:50 09/03/2026

Về với chùa Am, du khách như được tìm về với cội nguồn dân tộc, bởi ngoài những hoạt động văn hoá tâm linh theo đạo pháp, chùa còn là nơi quy tụ những tấm lòng nhân ái, những hoạt động từ thiện.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**

Chùa Ngọc Am thường gọi là chùa Am, có tên chữ là "*Tùng Lâm tự*", còn gọi là chùa Yên Bái. Chùa tọa lạc bên bờ tả sông Hồng, hướng mặt về phía Đông Nam, thuộc tổng Bách Lãm, huyện Trấn Yên, phủ Quy Hóa, tỉnh Hưng Hóa cũ. Ngày nay chùa vẫn ở nơi cũ nhưng mang tên địa điểm mới là phường Hồng Hà, thành phố Yên Bái, tỉnh Yên Bái cũ, nay thuộc phường Yên Bái, tỉnh Lào Cai.

Chùa được xây dựng vào cuối triều Nguyễn (từ cuối thế kỷ XIX đến đầu thế kỷ XX) do một số nhà buôn và chủ thuyền vận tải đường sông người Việt ở Kẻ Chợ (Hà Nội), Trúc Khê (Hưng Hóa) và Bạch Hạc (Vĩnh Tường) hay các thương nhân Hoa Kiều ở Hà Nội, phu thuyền quê gốc Mông Tự - Mạn Hảo - Hà Khẩu (Trung Quốc) thường xuyên qua lại, cắm sào, dừng chân nơi bến thuyền Tuần Quán, Lào Cai. Để cầu bình an, may mắn cho "*người yên, vật thịnh*" trên những cung đường sông nước, họ góp tiền dựng "*Am*". Am - ngôi chùa nhỏ này, ban đầu được bằng những nguyên vật liệu đơn sơ, như tranh, tre, nứa, lá đã góp phần từng bước hình thành đời sống sinh hoạt văn hóa tinh thần cho nhân dân nơi đây và khách buôn trên sông.

Về sự tích ngôi chùa, còn có lý giải khác. Năm 1886, quân xâm lược Pháp đánh chiếm Yên Bái và đồn trú tại đây đến năm 1897. Trong quá trình bình định, bắt được nghĩa quân cách mạng, chúng thường đem hành hình tại dải đất bờ sông, hoặc gò, rồi vùi tại chỗ. Sau đó nhân dân lập "*Am - Miếu*" thờ Đức Ông trên đỉnh gò để coi sóc linh hồn người chết, vì thế chùa có tên dân gian là "*Am Đức Ông*". Sau đó nhân dân địa phương sửa sang thành ngôi chùa nhỏ và cải pháp danh thành "*Bạch Vân Am*". Sau này, thị xã Yên Bái dân cư đông đúc và dân làng sửa sang lại chùa và đặt hiệu là chùa Yên Bái.

Sau khi tỉnh Yên Bái được thành lập (ngày 11 tháng 4 năm 1900), nhờ sự nhiệt tâm của các vị chức sắc đứng đầu tỉnh, Am được mở rộng kang trang, phát triển thành chùa, có sư trụ trì.

Chùa làm lễ thụ danh lấy tên là "*Tùng Lâm tự*" để ghi việc khởi đầu rước chân nhang từ chùa Cây Thông ở huyện Trấn Yên, cách 14 km về chùa. Cùng thời gian đó, chính quyền Pháp chủ trương di chuyển nghĩa trang cũ trên địa bàn phố Cao Su (phố Yên Thái, phường Hồng Hà nay là phường Yên Bái) về khu nghĩa địa bên bờ hồ Yên Bái (khu vực di tích Nguyễn Thái Học, có mộ Nguyễn Thái Học và 16 đồng chí của ông - công viên Yên Hòa thuộc địa phận phường Yên Bái ngày nay).

Do đó toàn bộ đồ thờ, chân nhang tại Am Âm Hồn phố Cao Su được chuyển nhập về chùa Tùng Lâm. Có lẽ vì thế mà hiện nay vẫn tồn tại hai cách lý giải cho cái tên dân dã "*chùa Am*", chùa Am có thể là cách lấy tên bản thể cho chiếc am nhỏ khi khởi dựng, chùa Am cũng có thể nhằm tưởng nhớ hình ảnh Am Cô Hồn (phố Cao Su xưa).

Ảnh: chonthieng.com

Trong cuộc **kháng chiến chống Mỹ**, cứu nước, ngày 31/5/1966, chùa bị không quân Mỹ ném bom tàn phá, hủy hoại. Các hiện vật quý như: tượng thờ, chuông đồng, hoành phi, câu đối ... được đưa về chùa Bách Lãm - chùa Linh Long (phường Yên Ninh cũ), đền Nhị Châu (xã Giới Phiên cũ). Trên khuôn viên chùa chỉ còn một cây nhãn.

Tháng 12/1973, Công ty Lâm sản Yên Bái được chính quyền lúc bấy giờ cho phép xây dựng xưởng sản xuất trong khuôn viên chùa. Năm 1977, Ủy ban nhân dân thị xã cho phép ngành hỏa xa đặt cơ quan thông tin - điện vụ tại chùa. Thời điểm này đất chùa bị các một số cơ quan và cá nhân chiếm dụng. Nhiều năm sau, có sự can thiệp của chính quyền địa phương nên gò Chùa được hoàn trả lại.

Năm 1996, thể theo nguyện vọng của đông đảo bà con nhân dân và phật tử, UBND tỉnh Yên Bái ký văn bản đồng ý khôi phục lại chùa Tùng Lâm trên nền xưa, đất cũ. Năm 1998, chùa chính hoàn thành, hạng mục Đại Hùng Bảo Điện có kiến trúc hình chữ Đinh gồm 5 gian Đại bái và 3 gian Hậu cung, phía sau là nhà Tổ. Chùa được khánh thành năm 2000. Ngay sau khi phục dựng xong, chùa Tùng Lâm đã nhanh chóng trở thành một trung tâm tôn giáo tín ngưỡng linh thiêng bậc nhất vùng núi cửa ngõ Tây Bắc và tỉnh Yên Bái, nay là tỉnh Lào Cai.

Năm 2004, Đại đức Thích Minh Huy được bổ nhiệm về trụ trì tại chùa Tùng Lâm (Đại đức xuất gia năm 11 tuổi tại thôn Tổ Lục, Ý Yên, Nam Định, thọ giới Sa Di năm 15 tuổi, năm 20 tuổi thọ giới Tỳ kheo; đã tốt nghiệp Trung cấp Phật học và Đại học Phật giáo Việt Nam). Năm 2005, Đại đức cùng Ban quản lý di tích chùa Tùng Lâm hoàn tất thủ tục lấy lại mặt bằng, đồng thời tiến hành tu bổ, tôn tạo lại chùa.

Với vai trò quan trọng của chùa Tùng Lâm - Ngọc Am trong việc truyền bá và định hướng Phật pháp ở Yên Bái, ngay trong thời gian này, chùa đã được Trung ương giáo hội Phật giáo Việt Nam, Ủy ban nhân dân tỉnh chọn là trụ sở Ban trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam tại tỉnh Yên Bái. Năm 2006, chùa xây dựng thêm hạng mục đền thờ Tam phủ, Đức Thánh Trần và Ông Hoàng Bảy; quy hoạch lại toàn bộ khuôn viên, xây dựng Bảo tháp, xây dựng cổng Tam quan trên trục đường Thanh Niên (con đường mà ngôi chùa tọa lạc).

Ảnh: chonthieng.com

Về kiến trúc, khuôn viên chùa được chia thành ba khu gồm: chùa chính, đền Mẫu và điện thờ. Khu chùa chính và đền Mẫu được xây dựng bề thế, tôn nghiêm theo lối kiến trúc cổ, hướng mặt tiền về phía sông Hồng quanh năm cuộn đỏ phù sa. Có câu ca rằng:

*“Ai về thăm lại chùa Am
Mặn mà sông nước đoan trang nghĩa tình”*

Phía bên trái sân chùa là bức tượng **Quan Thế Âm Bồ Tát** và bên phải sân chùa là khu đền Mẫu. Chùa còn lưu giữ được những hiện vật quý như: tượng thờ, chuông đồng, hoành phi, câu đối... và các tượng như Quan Thế Âm, Đức Thánh Trần, Ông Hoàng Bảy...

Chùa là nơi giao lưu văn hoá tín ngưỡng của nhân dân địa phương và du khách thập phương xa gần. Hàng tháng vào các ngày mồng một và ngày rằm, các Phật tử và nhân dân đến lễ chùa, với tất cả tấm lòng tôn kính Đức Phật, hướng con người tới chân, thiện, mỹ. Hàng năm, nhà chùa tổ chức các ngày lễ trọng như: tết Nguyên đán, giỗ tổ 7/1 (tức là giỗ vị sư đầu tiên trụ trì tại đây); ngoài ra, nhà chùa còn tổ chức lễ Phật đản (ngày 15/4 âm lịch), lễ Vu lan (rằm tháng 7 âm lịch) và tổ chức rằm trung thu cho các cháu thiếu niên nhi đồng...

Ảnh: chonthieng.com

Về với chùa Am, du khách như được tìm về với cội nguồn dân tộc, bởi ngoài những hoạt động văn hoá tâm linh theo đạo pháp, chùa còn là nơi quy tụ những tấm lòng nhân ái, những hoạt động từ thiện. Bằng sự quyên góp, ủng hộ, công đức của các tăng ni, phật tử, các tổ chức xã hội, các nhà hảo tâm, nhà chùa đã ủng hộ đồng bào vùng bị thiên tai, bão lụt và tặng quà tại Trung tâm Bảo trợ xã hội tỉnh, các gia đình thương binh, liệt sỹ, ủng hộ các cháu thiếu niên nhi đồng sinh hoạt hè.

Nhà chùa tổ chức cầu siêu cho nhiều trường hợp bị mất tích do thiên tai gây ra; làm lễ cầu siêu cho các chiến sỹ đã hy sinh anh dũng trong cuộc kháng chiến chống quân xâm lược, giành độc lập tự do cho dân tộc.

Trải qua lịch sử hàng trăm năm, vượt qua thiên tai và chiến tranh, chùa Ngọc Am - Tùng Lâm tự vẫn giữ vững vai trò hành đạo và truyền đạo của mình. Ngôi chùa linh thiêng bên bờ sông Hồng chở nặng phù sa đã trở thành chứng tích hiện hữu gắn liền với quá trình hình thành, phát triển và đổi mới của tỉnh Yên Bái trước đây và tỉnh Lào Cai ngày nay.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**